

Łukasz Furman*

Ocena funkcjonowania podatkowej grupy kapitałowej

Wstęp

W gospodarce rynkowej podatki dochodowe odgrywają bardzo ważną rolę w kształtowaniu procesów gospodarczych. Władze fiskalne, które kreują rozwiązania podatkowe, mają na celu pobudzenie pewnych sektorów gospodarki, a także wywołanie określonego zachowania wśród podatników, cennego dla kraju, gospodarki itp. Wśród stanowionych rozwiązań znajdują się przede wszystkim ustalone reguły wpływające na chęć do inwestowania, lokalizacji inwestycji, rodzaju środków gospodarczych, które są przedmiotem inwestycji. Ustalone zasady systemu podatkowego powinny współgrać z rzeczywistością gospodarczą. Nie mogą funkcjonować w oderwaniu od otoczenia, mówiąc inaczej – nie mogą być niezależne.

Celem artykułu jest przedstawienie podatkowej grupy kapitałowej jako narzędzia optymalizacji podatkowej, którego konstrukcję przewiduje podatek dochodowy od osób prawnych.

Autor przyjął na potrzeby analizy, że optymalizacja w zakresie podatków wiąże się ze stosowaniem prawnie dopuszczalnych narzędzi powodujących zmniejszenie zobowiązania podatkowego. W 2015 roku mija prawie 20 lat jak utworzono pierwszą podatkową grupę kapitałową. Co do istoty konstrukcja ta daje wiele pozytywnych rozwiązań, jednakże aby z nich skorzystać, trzeba spełnić dosyć wysokie wymagania. Wszelkie pozytywne i negatywne aspekty tego rozwiązania podatkowego zostaną przedstawione w dalszej części artykułu.

1. Działalność przedsiębiorcy w ramach grupy podatkowej

W Polsce działalność w ramach podatkowej grupy kapitałowej jest obwarowana restrykcyjnymi przepisami podatkowymi. Ta konstrukcja podatkowa jest skierowana tylko i wyłącznie do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych, z których można wyróżnić jednostkę dominującą i jednostki zależne [Litwińczuk, 2013, s. 15]. Kodeks spółek handlowych stanowi, iż obydwa podmioty należą do spółek kapitałowych.

* Dr, Katedra Finansów, Wydział Ekonomii, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 2, 35-601 Rzeszów, lukef@wp.pl

Spółka akcyjna może być zawiązana przez jedną lub więcej osób fizycznych bądź prawnych, które zwane są akcjonariuszami. Podstawą funkcjonowania jest statut, który powinien być sporządzony w formie aktu notarialnego. Za zobowiązania spółki odpowiada zarząd spółki. Akcjonariusze są zobowiązani jedynie do świadczeń określonych w statucie i nie odpowiadają za zobowiązania spółki. Z kolei spółka z o.o. może być utworzona przez jedną lub więcej osób w każdym celu prawnie dopuszczalnym. Udziałowcy (wspólnicy) są zobowiązani jedynie do świadczeń określonych w umowie spółki i nie odpowiadają oni za zobowiązania spółki w świetle zapisów Kodeksu spółek handlowych. Niemniej jednak art. 116 § 3 Ordynacji podatkowej przewiduje, iż brak zarządu lub pełnomocnika w spółce kapitałowej skutkuje odpowiedzialnością udziałowców za zobowiązania podatkowe. Jedną z wymienionych spółek może być podmiotem dominującym w grupie, przez co będą przysługiwały jej następujące prawa [Nowak, 2015, s. 50]:

- dysponowanie większością głosów na zgromadzeniu wspólników lub na walnym zgromadzeniu spółki zależnej,
- uprawnienie do powoływania lub odwoływania większości członków zarządu lub rady nadzorczej spółki zależnej,
- więcej niż połowa członków zarządu spółki dominującej jest jednocześnie członkami zarządu spółki zależnej, wywierając tym samym bezpośredni wpływ na działalność spółek zależnych.

Wymienione powyżej spółki przy założeniu podatkowej grupy kapitałowej muszą spełnić dodatkowo jeszcze inne wymogi prawne, tj.:

- przeciętny kapitał zakładowy przypadający na każdą ze spółek nie może być niższy niż 1 mln zł,
- spółka dominująca posiada bezpośredni 95% udział w kapitale zakładowym lub w tej części kapitału zakładowego pozostałych spółek zależnych, które na podstawie przepisów o komercjalizacji i prywatyzacji nie zostały nieodpłatnie lub na zasadach preferencyjnych nabyte przez pracowników, rolników lub rybaków albo która nie stanowi rezerwy mienia Skarbu Państwa na cele reprivatyzacji,
- spółki zależne nie posiadają udziałów w kapitale zakładowym innych spółek tworzących tę grupę,
- w spółkach tych nie występują zaległości we wpłatach podatków stanowiących dochód budżetu państwa.

Po spełnieniu powyższych warunków spółka dominująca oraz spółki zależne podpisują umowę w formie aktu notarialnego, którym

powołują do życia podatkową grupę kapitałową na okres minimum 3 lat. Opisywana umowa zawiera:

- wykaz spółek tworzących podatkową grupę kapitałową oraz wysokość ich kapitału zakładowego,
- informację o udziałowcach (akcjonariuszach) i wysokości ich udziału w kapitale zakładowym w spółce dominującej i w spółkach zależnych tworzących podatkową grupę kapitałową, posiadających co najmniej 5% udziałów (akcji) tych spółek,
- określenie czasu trwania umowy,
- wskazanie spółki reprezentującej podatkową grupę kapitałową w zakresie obowiązków wynikających z ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz z przepisów ustawy Ordynacji podatkowej,
- określenie przyjętego roku podatkowego.

Po podpisaniu aktu notarialnego przez przedstawicieli spółek uczestniczących w grupie kolejnym krokiem jest jej zarejestrowanie w urzędzie skarbowym. Po rejestracji umowy nie może być ona rozszerzona na inne spółki. Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych ustanawia ponadto inne warunki, które muszą być wzięte pod uwagę w trakcie istnienia grupy, tj.:

- niekorzystanie ze zwolnień od podatku dochodowego na podstawie odrębnych ustaw,
- osiągnięcie za każdy rok podatkowy udziału dochodów w przychodach w wysokości co najmniej 3%.

Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych zezwala na wyłączenie z podmiotowości podatkowej przedsiębiorstw tworzących grupę kapitałową [Kubacki, 2014, s. 27]. Wówczas przedsiębiorstwa te nie są odrębnymi podatnikami. Podatnikiem jest natomiast grupa jako całość, co oznacza, że skutki wszystkich operacji gospodarczych przeprowadzonych przez poszczególne przedsiębiorstwa zalicza się na rachunek całej grupy. Przy tworzeniu podatkowej grupy kapitałowej dochody i straty poszczególnych spółek łączy się ze sobą. Spółki nie płacą samodzielnie podatku dochodowego, lecz zbiorczo, co jest dla nich korzyścią (niższa kwota podatku). Do stworzenia wspólnej deklaracji rozliczającej podatek dochodowy od osób prawnych potrzebne jest, by jednostka mogła dokonać konsolidacji sprawozdania finansowego z podatkową grupą kapitałową. Wszystko to możliwe jest poprzez zsumowanie poszczególnych sprawozdań finansowych. Regułą jest, że skonsolidowane sprawozdanie finansowe musi być sporządzone na ten sam dzień bilansowy i za ten sam

rok obrotowy, którego dotyczy sprawozdanie finansowe jednostki dominującej [Kubacki, 2014, s. 27]. Konsolidacją można objąć sprawozdania pozostałych jednostek grupy kapitałowej, jeśli dzień bilansowy tych sprawozdań nie jest odległy od dnia bilansowego przyjętego dla grupy kapitałowej o więcej niż 3 miesiące. Spółka dominująca obowiązana jest do sporządzania i prowadzenia dokumentacji konsolidacyjnej. Podstawą do sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego jest dokumentacja konsolidacyjna, która w swej treści zawiera:

- sprawozdania finansowe jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej,
- korekty i wyłączenia konsolidacyjne sprawozdań finansowych objętych konsolidacją,
- obliczenie wartości firmy z konsolidacji lub rezerwy kapitałowej z konsolidacji oraz ich odpisów,
- obliczenie kapitałów własnych akcjonariuszy (udziałowców) mniejszościowych.

Przy kształtowaniu podstawy opodatkowania od strony przychodów i kosztów bierze się pod uwagę następujące zasady:

- jeżeli za rok podatkowy suma strat przekracza sumę dochodów spółek, różnica stanowi stratę podatkowej grupy kapitałowej,
- jeśli nie jest możliwe ustalenie dochodu (straty), ustala się je w drodze oszacowania,
- z dochodu podatkowej grupy kapitałowej nie pokrywa się strat spółek wchodzących w skład grupy, poniesionych przez nie w okresie przed powstaniem grupy,
- straty nie pokrywa się z dochodu poszczególnych spółek w razie upływu okresu obowiązywania umowy,
- jeżeli podatkowa grupa kapitałowa osiąga dochody poza terytorium RP i dochody te podlegają w obcym państwie opodatkowaniu, dochody te łączy się z dochodami osiąganymi na terytorium RP. Od podatku obliczonego od łącznej sumy dochodów odlicza się kwotę równą podatkowi zapłaconemu w obcym państwie,
- podatkowa grupa kapitałowa nie płaci podatku dochodowego od dochodów z dywidend oraz innych przychodów z tytułu udziału w zyskach osób prawnych mających siedzibę na terytorium RP,
- podatek dochodowy z tytułu uzyskanych przychodów z odsetek, praw autorskich, znaków towarowych, projektów wynalazczych wynosi 20%.

Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych zobowiązuje podatkowe grupy kapitałowe do prowadzenia ewidencji rachunkowej zapewniającej określenie:

- dochodu (straty),
- podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku za rok podatkowy,
- informacji niezbędnych do obliczenia odpisów amortyzacyjnych.

Dodatkowo każda spółka tworząca podatkową grupę kapitałową w swym zakładowym planie kont musi przyjąć te same zasady wyceny aktywów i pasywów (wycena materiałów, towarów, wyrobów gotowych, środków pieniężnych, sposoby amortyzacji, ewidencja kosztów, metody obliczania wyniku finansowego oraz rachunku zysków i strat). Zastosowanie takich reguł pozwala na zapewnienie porównywalności danych, a końcowo umożliwia konsolidację danych finansowych pochodzących od poszczególnych spółek [Wyciślok, 2014, s. 80].

Na koniec roku podatkowego ustala się podstawę opodatkowania dla całej grupy spółek. W przypadku gdy suma strat przekracza sumę dochodów spółek, różnica stanowi stratę podatkowej grupy kapitałowej. Odmienne, gdy łączne przychody poszczególnych spółek przekraczają poniesione koszty wszystkich spółek, wówczas mamy do czynienia z dochodem. Z osiągniętego dochodu przez całą grupę nie są pokrywane straty spółek wchodzących w skład grupy, które zostały poniesione przez nie w okresie przed powstaniem grupy [Dmoch, 2015, s. 15].

Istnieje również zasada, iż powstałych strat nie pokrywa się z dochodu poszczególnych spółek w razie upływu okresu obowiązywania umowy. Zgodnie z zapisem ustawowym podatkowa grupa kapitałowa może osiągać również dochody poza terytorium RP, które to będą podlegać opodatkowaniu w obcym państwie. Po zakończeniu roku podatkowego dochody te łączy się z dochodami osiąganymi na terytorium RP. W deklaracji podatkowej rozliczającej roczną podstawę opodatkowania od podatku obliczonego od łącznej sumy dochodów odlicza się kwotę równą podatkowi zapłaconemu w obcym państwie.

Przy sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego przez jednostkę dominującą nie obejmuje się konsolidacją sprawozdania jednostki zależnej, gdy:

- jednostka została nabyta wyłącznie w celu jej odsprzedaży,
- wielkości występujące w sprawozdaniu jednostki są niewielkie w porównaniu z danymi sprawozdania finansowego jednostki dominującej

(suma bilansowa i przychód jednostki zależnej niższe od 10% sumy bilansowej i przychodu jednostki dominującej),

- kontrola nad jednostką jest ograniczona i nie jest trwała.

W praktyce gospodarczej opisana działalność stanowi bardzo rozległe działania ze strony wszystkich spółek tworzących grupę. Przeprowadzenie konsolidacji jest bardzo pracochłonne, ale końcowy efekt daje bardzo dobre wyniki [Kubacki, 2014, s. 33].

W tabelicy 1 ujęto sytuację obrazującą spółki działające odrębnie. Podatek obliczany jest dla każdej spółki osobno. Spółki nie tworzą podatkowej grupy kapitałowej.

Tabela 1. Wysokość podatku dochodowego dla spółek działających poza podatkową grupą kapitałową

Lp.	Oznaczenie spółki	Dochód/Strata	Podatek
1	Spółka dominująca A	300 mln	$19\% \times 300 \text{ mln zł} = 57 \text{ mln zł}$
2	Spółka zależna B	100 mln	$19\% \times 100 \text{ mln zł} = 19 \text{ mln zł}$
3	Spółka zależna C	-200 mln	Strata
Razem podatek dochodowy od osób prawnych			76 mln

Źródło: Opracowanie własne.

Z kolei w tabelicy 2 przedstawiono sytuację, kiedy podatnikiem jest podatkowa grupa podatkowa. Należny podatek jest obliczany od sumy dochodów wszystkich spółek pomniejszonej o sumę strat wszystkich spółek.

Tabela 2. Wysokość podatku dochodowego dla spółek działających w podatkowej grupie kapitałowej

Lp.	Skład podatkowej grupy kapitałowej	Skumulowany dochód/strata podatkowej grupy kapitałowej
1	Spółka dominująca A	300 mln zł (dochód Sp. A) + 100 mln zł (dochód Sp. B) – 200 mln zł (strata Sp. C) = 200 mln zł
2	Spółka zależna B	
3	Spółka zależna C	
Razem podatek dochodowy od osób prawnych zapłacony przez PGK		$200 \text{ mln zł} \times 19\% = 38 \text{ mln zł}$

Źródło: Opracowanie własne.

W tabelicy 3 porównano końcowo skumulowany należny podatek płacony przez spółki A, B, C, nie działające w ramach podatkowej grupy kapitałowej oraz spółki ABC działające w ramach grupy.

Tablica 3. Wysokość podatku dochodowego dla spółek działających w podatkowej grupie kapitałowej

Podatek należny zapłacony łącznie przez spółki nie działające w ramach PGK	Podatek należny zapłacony przez spółki działające w ramach PGK
76 mln zł	38 mln zł
Różnica 38 mln zł	

Źródło: Opracowanie własne.

Z powyższej analizy wynika, że działalność w ramach podatkowej grupy kapitałowej stanowi niebywałą korzyść dla tworzących ją spółek. Pozwala zaoszczędzić na płatności podatku dochodowego nawet o połowę, co zaobserwowano w analizowanym przykładzie. Zatrzymane w ten sposób pieniądze mogą zostać przeznaczone w spółce na poprawę płynności bądź też na inwestycje i odnowę majątku.

Wśród pośrednich korzyści, dla jakich są tworzone podatkowe grupy kapitałowe, można wyróżnić jeszcze m.in. [Gil, Waclawczyk, 2012, s. 20]:

- zwolnienie z podatku dochodowego z tytułu dywidend i innych przychodów związanych z zyskiem osób prawnych mających siedzibę na terytorium RP,
- zwiększenie atrakcyjności ulg inwestycyjnych poprzez kierowanie inwestycji całej grupy do określonej spółki lub spółek,
- uniknięcie zagrożenia podwójnego ekonomicznego opodatkowania w razie nieodpłatnego przenoszenia własności składników majątku między spółkami tworzącymi grupę, wykluczenie możliwości oszacowania przez organy skarbowe „utraconego” dochodu z powodu jego przerzucania między spółkami wchodzącymi w skład grupy,
- uproszczenie rozliczeń podatkowych – deklaracje i zeznania podatkowe składa, za wszystkie spółki, tylko jedna z nich, najczęściej spółka dominująca,
- jednolitość działań – te same osoby zajmują stanowiska kierownicze w spółce dominującej i w spółkach zależnych,
- pozyskanie źródeł finansowania – wzajemne pożyczki na preferencyjnych warunkach,

- wzajemna kooperacja i pomoc – silniejsza pozycja rynkowa, większa konkurencyjność.

2. Podatkowe grupy kapitałowe w statystyce

Z dostępnych danych o podatkowych grupach kapitałowych w Polsce jedynymi pierwotnymi danymi dysponuje Ministerstwo Finansów, które corocznie publikuje informacje w zakresie odnotowanych wpływów podatkowych wśród poszczególnych grup podatników. W ramach prowadzonej analizy udało się pozyskać informacje o liczbie zarejestrowanych podatkowych grup kapitałowych w latach 1996–2013 oraz o zapłaconym przez nie należnym podatku dochodowym.

Tablica 4. Liczba podatkowych grup kapitałowych w latach 1996–2013 oraz wartość wpłaconego podatku należnego

Lp.	Okres	Liczba PGK	Wpłacony podatek należny w mln zł	Podatek należny przypadający na 1 PGK
1	1996	1	b.d.	b.d.
2	1997	1	b.d.	b.d.
3	1998	3	b.d.	b.d.
4	1999	3	23 773	7 924
5	2000	3	34 052	11 350
6	2001	2	4 771	2 385
7	2002	3	2 673	891
8	2003	4	8 816	2 204
9	2004	5	b.d.	b.d.
10	2005	8	b.d.	b.d.
11	2006	13	235 699	18 130
12	2007	13	1 001 588	77 045
13	2008	15	665 401	44 360
14	2009	17	1 074 614	63 212
15	2010	16	942 863	58 935
16	2011	22	1 249 637	56 801
17	2012	31	1 478 738	47 701
18	2013	42	2 001 451	47 653

Źródło: [Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób prawnych za lata 2003–2013, www.mofnet.gov.pl].

Z przedstawionych danych jednoznacznie wynika, że w latach 2012–2013 dość dynamicznie zmienia się liczba podatkowych grup kapitałowych. Na przestrzeni wymienionych lat ich liczba wzrosła o około 35%, natomiast w okresie 2011/2012 o blisko 41%. Większa liczba przedsiębiorców, którzy zdecydowali się działać w ramach podatkowej grupy kapitałowej, generuje większe dochody dla budżetu, i zapewnia również oszczędności dla przedsiębiorców w zapłacie podatku dochodowego przy założeniu, że zdarzały się przypadki deklarowania straty przez spółki wchodzące w skład grupy kapitałowej. Tendencja, którą obserwujemy na podstawie danych z tablicy 4, ma charakter wzrostowy, zarówno jeśli chodzi o liczbę przedsiębiorców, jak i płacony podatek należny. Wnioskować można na tej podstawie, że spółki kapitałowe wchodzące w skład danej grupy znacząco aktywizują otoczenie gospodarcze, wypracowując w ten sposób większe zyski.

Zakończenie

Ukazana konstrukcja podatkowej grupy kapitałowej z pewnością stanowi dobre rozwiązanie dla podatników będących osobami prawnymi. Dochód bądź stratę spółek tworzących grupę oblicza się według standardowej procedury, gdzie dochodem jest nadwyżka przychodów nad kosztami ich uzyskania. W tej regulacji można dostrzec sporo korzyści dla grupy podatkowej jako podatnika, zwłaszcza gdy spółki zależne mają marginalne znaczenie gospodarcze. Jeżeli część spółek wchodzących w skład grupy podatkowej osiąga stratę, to wysokość podatku może ulec znaczącemu obniżeniu już w roku obrotowym, kiedy strata miała miejsce. Jest to niewątpliwie dobre rozwiązanie. W istniejących warunkach niewchodząca w skład grupy kapitałowej spółka może stratę rozliczać dopiero po uzyskaniu dochodu przez minimum 2 lata, bowiem przepisy podatkowe stanowią, iż może rozliczyć stratę podatkową w jednym roku jedynie do wysokości 50%. Inną pozytywną cechą wynikającą z utworzenia podatkowej grupy kapitałowej jest brak stosowania przepisów o cenach transakcyjnych w przypadku transakcji handlowych występujących pomiędzy spółkami tworzącymi grupę kapitałową. Realizacja operacji gospodarczych między tymi spółkami będzie neutralna w stosunku do wysokości podatku, gdyż opodatkowanie dochodu jest łączne. Jest to duże udogodnienie, ponieważ spółki eliminują w zawieranych między sobą transakcjach całkowicie ryzyko podatkowe związane z ustalaniem dochodu przez organ podatkowy w przypadku późniejszej kontroli prawidłowości i rzetelności deklarowanej podstawy opodatkowania.

Z negatywnych przesłanek dotyczących funkcjonowania podatkowej grupy kapitałowej wyróżnić należy wymóg, by dochód grupy stanowił co najmniej 3% przychodów podatkowych. Zasada ta może być trudna do spełnienia. W szczególności w branży handlowej (sprzedaż artykułów spożywczych), które charakteryzuje się wysokim obrotem przy niskiej rentowności. Osiągnięcie oczekiwanej rentowności może utrudniać również kryzys i nieprzewidywalne zmiany w otoczeniu gospodarczym.

Literatura

1. Dmoch W. (2015), *Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz 2015*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
2. Gil K., Waclawczyk A. (2012), *Praktyczne aspekty funkcjonowania podatkowych grup kapitałowych – problemy wybrane*, „Monitor Podatkowy”, nr 2.
3. *Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób prawnych za lata 2003–2012*, www.mf.gov.pl, dostęp dnia 10.05.2015.
4. Kubacki R. (2014), *Podatek dochodowy od osób prawnych*, Unimex, Wrocław.
5. Litwińczuk H. (red.) (2013), *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, wyd. 7, Wydawnictwo Wolters Kluwer Business, Warszawa.
6. Nowak A. (red.) (2015), *Podatkowa grupa kapitałowa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
7. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 851 z późn. zm.
8. Wyciśłok J. (2014), *Spółki kapitałowe i ich opodatkowanie. Optymalizacja podatkowa spółek kapitałowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.

Streszczenie

W artykule omówiono szczegółowo konstrukcję podatkowych grup kapitałowych, która funkcjonuje w podatku dochodowym od osób prawnych. Opisywana konstrukcja podatkowa jest w szczególności skierowana do spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, które to mogą zmniejszyć swoje zobowiązania w podatku dochodowym. Polega ona na wspólnym łączeniu wyników finansowych przedsiębiorstw (np. zmniejszenie zysku jednej spółki poprzez odliczenie straty innej spółki), by końcowo zminimalizować bądź ograniczyć do zera podatek dochodowy.

Słowa kluczowe

podatek, system podatkowy

Evaluation of functioning of tax capital group (Summary)

The article discusses in detail the structure of tax groups, that operates in the corporate income tax. The tax structure is described, in particular, to public limited companies and private limited liability companies, which may reduce their income tax liability. It involves combining a common financial results of enterprises (eg. a decrease in profit of one company by another company to deduct losses) to terminally minimize or reduce to zero the income tax.

Keywords

tax, tax system